

Provincie Gelderland

Zienswijzennota Wnb-ontheffing

Windpark Bijvanck

Inhoud

1	Inleiding.....	2
1.1	Context en strekking van de antwoordnota	2
1.2	Verloop van de zienswijzeprocedure	3
1.3	Overzicht unieke zienswijzen en reacties	3
1.4	Opzet van de Zienswijzennota.....	3
2	Reactie op hoofdlijnen	4
2.1	Nut en noodzaak.....	4
2.2	Locatiekeuze.....	4
2.3	Voorwaardelijke opzet	5
2.4	Vleermuizen	6
2.5	Vogels	7
3	Reactie op zienswijzen	8
4	Wijzigingen.....	14
4.1	Wijzigingen in de ontheffing Wet natuurbescherming	14
	Bijlagen	16

1 Inleiding

1.1 Context en strekking van de antwoordnota

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming (Wnb) bevat alle regels rondom de bescherming van Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten. De wet geldt sinds 1 januari 2017 en vervangt 3 wetten, te weten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet.

In de Wet natuurbescherming heeft het rijk alle verplichtingen uit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn verwerkt.

Bescherming Natura 2000-gebieden

De Wet natuurbescherming regelt in hoofdstuk 2 de bescherming van Natura 2000-gebieden. Dit zijn speciale beschermingszones op grond van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. De minister wijst deze gebieden aan.

Voor de Natura 2000-gebieden stelt de minister instandhoudingsdoelstellingen op voor:

- de leefgebieden van vogels;
- de natuurlijke habitats of habitats van soorten.

Bescherming planten en dieren

De Wet natuurbescherming regelt in hoofdstuk 3 de bescherming van dier- en plantsoorten. Sommige soorten zijn kwetsbaar, zoals vleermuizen en mussen. Het is belangrijk voor de natuur dat er veel verschillende planten- en diersoorten zijn (biodiversiteit). Wanneer het met de natuur goed gaat, is er ook meer ruimte voor economische en andere maatschappelijke activiteiten.

De Wet natuurbescherming bevat regels over:

- de bescherming van vogels op grond van de Europese Vogelrichtlijn;
- de bescherming van soorten dieren en planten op grond van de Europese Habitatrichtlijn;
- de bescherming van soorten planten en dieren die niet voorkomen in de Habitatrichtlijn;
- schadebestrijding, overlastbestrijding en faunabeheer;
- jacht;
- het vangen en doden van dieren;
- in het wild levende dieren en planten;
- handel en bezit van dieren en planten.

Bescherming bossen

Hoofdstuk 4 van de Wet natuurbescherming bevat regels voor het vellen van bomen in houtopstanden. Artikel 4.1 geeft aan welke bomen door de regels worden beschermd.

Hoofdstuk 4 regelt verder:

- een meldingsplicht voor het vellen van bomen;
- verplichtingen rondom het herplanten van bomen;
- de invoer van en handel in hout en houtproducten.

Toestemmingen Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming bevat verschillende toestemmingen:

- vergunning voor handelingen die de kwaliteit van Natura 2000-gebieden kunnen verslechteren of die soorten in het Natura 2000-gebied kunnen verstoren;
- ontheffing voor handelingen met beschermde plant- of diersoorten;
- melding voor het geheel of gedeeltelijk vellen van houtopstanden.

Binnen het project Bijvanck is een ontheffing voor handelingen met beschermde plant- of diersoorten aan de orde.

Zienswijzen

Van 23 juni 2017 tot en met 4 augustus 2017 heeft de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming (Wnb) ter inzage gelegen. Gedurende deze periode is eenieder in de gelegenheid gesteld om een zienswijze naar voren te brengen.

Zienswijzennota

In deze Zienswijzennota wordt gereageerd op de zienswijzen die naar voren zijn gebracht op de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming. Deze Zienswijzennota wordt ter inzage gelegd, samen met de definitieve ontheffing. De ontheffing zal ter inzage gelegd worden op dezelfde plaatsen als waar de ontwerp-ontheffing ter inzage lag.

Beroepsmogelijkheid

Belanghebbenden kunnen tegen de definitieve ontheffing beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, postbus 20019, 2500 EA, Den Haag. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag na die waarop de ontheffing ter inzage is gelegd. Geen beroep kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen zienswijze over de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming naar voren heeft gebracht. Op de ontheffing is de Crisis- en herstelwet van toepassing. Dit betekent dat de belanghebbende in het beroepschrift moet aangeven welke beroepsgronden hij aanvoert tegen de ontheffing. Na afloop van de termijn van zes weken kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd.

1.2 Verloop van de zienswijzeprocedure

Naar aanleiding van de publicatie van de kennisgeving en de terinzagelegging voor het project Windpark Bijvanck zijn in totaal 4 zienswijzen over de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming naar voren gebracht. Alle ontvangen zienswijzen zijn geregistreerd en aan de reclamanten is een ontvangstbevestiging verzonden. De zienswijzen zijn gerangschikt op de nummers 1 tot en met 4. In het in de volgende paragraaf opgenomen overzicht is aangegeven of een zienswijze van een particulier is (*reclamant*) of van een instantie.

1.3 Overzicht unieke zienswijzen en reacties

Tijdens de periode van terinzagelegging hebben in totaal 4 personen en instanties zienswijzen ingediend. Het betreft de volgende personen en instanties:

1. reclamant 1;
2. Reclamant 2;
3. Raedthuys Windenergie B.V.;
4. reclamant 3.

1.4 Opzet van de Zienswijzennota

In hoofdstuk 2 wordt een reactie op hoofdlijnen gegeven. In hoofdstuk 3 wordt in een tabel een reactie gegeven op alle unieke zienswijzen.

In de tabel worden de verschillende zienswijzen samengevat weergegeven in de eerste kolom. De tweede kolom geeft de reactie van het bevoegd gezag weer. Na iedere zienswijze wordt in de slotregel aangegeven of naar aanleiding van de zienswijze, aanpassingen zijn doorgevoerd in de ontwerp-ontheffing.

Hoofdstuk 3 'Reactie op zienswijzen' wordt afgesloten met de beschrijving van de ambtshalve wijzigingen die zijn doorgevoerd in de ontwerp-ontheffing.

2 Reactie op hoofdlijnen

Alle zienswijzen die zijn binnengekomen zijn bekeken en gesorteerd op onderwerp. In dit hoofdstuk wordt een algemene beantwoording van de zienswijzen gegeven per onderwerp. In de tabel zoals opgenomen in hoofdstuk 3 wordt, daar waar nodig, per ingediende zienswijze een meer specifiek antwoord gegeven.

2.1 Nut en noodzaak

Om de wereldwijde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en de uitstoot van CO₂ te beperken is de realisatie van windparken belangrijk, ook in Nederland. Zowel op mondiaal (VN-klimaatverdrag en het Kyoto-protocol) als op Europees niveau is het belang van het terugdringen van CO₂-uitstoot erkend. In de Europese richtlijn (Richtlijn 2009/28/EG) is opgenomen dat 14% van het totale energieverbruik in Nederland in 2020 duurzaam moet worden opgewekt.

Nederland

In 2013 hebben 40 organisaties zich verbonden aan het Nationaal Energieakkoord voor duurzame groei. In dit Energieakkoord is vastgelegd dat in 2020 14% van alle energie duurzaam opgewekt moet worden en per 2023 dient 16% van het totale bruto eindverbruik afkomstig te zijn uit duurzame energiebronnen. Specifiek is er met de 12 provincies afgesproken dat in 2020 6000 MW opgewekt zal worden door windenergie op land. Ten aanzien van wind op zee moet er een opschaling plaatsvinden van 4450 MW operationeel in 2023.

Provincie Gelderland

In 2015 heeft de provincie Gelderland, samen met ruim 160 partijen (overheden, instellingen en bedrijven) het Gelders Energie Akkoord ondertekend. Met het ondertekenen van dit Energie Akkoord is er officieel een samenwerking vastgelegd met een Gelderse energietransitie als doel. Een energieneutraal Gelderland in 2050 kan gerealiseerd worden door energie te besparen en duurzame energie op te wekken. Het opwekken van windenergie vormt hiervan een onderdeel.

Taakstelling

Om de doelstelling uit het Nationaal Energieakkoord uit te werken, is in januari 2013 de Rijksstructuurvisie Windenergie op Land vastgesteld. In deze structuurvisie hebben het Rijk en de twaalf provincies een akkoord gesloten over het realiseren van de 6.000 MW aan vermogen door windenergie op land in Nederland in 2020. Er wordt in de visie aangegeven op welke manier dit mogelijk is en wie verantwoordelijk is voor het aanwijzen van de ruimte voor deze windturbines. De 12 provincies hebben in de visie afspraken vastgelegd om de volledige 6000 MW te verdelen over de individuele provincies. Gelderland heeft afgesproken om 230,5 MW voor rekening te nemen. Dit is de Gelderse taakstelling.

Van de Gelderse taakstelling is op dit moment 80,4 MW operationeel. Op korte termijn kan 2,5 MW worden gebouwd. Dat betekent dat voor 2020 nog 147,6 MW windenergie op land gerealiseerd moet worden. Het inpassingsplan "Windpark Bijvanck" en de daarmee gecoördineerde besluiten staan de realisatie van vier windturbines toe. De windturbines zijn geprojecteerd aan weerszijden van de Ganzepoelweg in de gemeente Zevenaar. Het opgestelde vermogen van de vier windturbines gezamenlijk bedraagt maximaal 13,2 MW. Realisering van Windpark Bijvanck levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het behalen van de provinciale taakstelling van 230,5 MW in 2020.

Alternatieven

Alle vormen van duurzame energie zijn nodig om de Europese en Nationale doelstellingen van 14% duurzame energie in 2020 en 16% per 2023 te behalen. Het Nationaal Energieakkoord noemt niet uitputtend: wind op land, wind op zee, bio-energie en zonne-energie. Een aantal reclamanten betoogt dat andere vormen van duurzame energie een beter alternatief bieden dan windturbines op de locatie Bijvanck, zoals turbines op zee of zonne-energie. De megawatts van de Gelderse taakstelling aan wind op land zijn echter niet inwisselbaar voor andere vormen van alternatieve energie. Voor deze andere alternatieve energievormen bestaan zelfstandige afspraken die naast de afspraak over wind op land behaald moeten worden, zoals de afspraak over wind op zee.

Daarnaast zijn de aantallen megawatts niet uitwisselbaar tussen de verschillende provincies. Iedere provincie neemt een deel voor haar rekening. Voor Gelderland is dat deel 230,5 MW. Daarbij neemt niet elke provincie een gelijk deel voor zijn rekening. De windrijke provincies (zoals Zeeland) hebben een hogere taakstelling dan minder windrijke provincies (zoals Gelderland).

2.2 Locatiekeuze

Een aantal zienswijzen gaat over de keuze voor de locatie Bijvanck als locatie voor het opwekken van windenergie. Er zijn volgens reclamanten andere bevredigende oplossingen.

Provinciale Staten van Gelderland hebben op 29 juni 2005 het Streekplan Gelderland vastgesteld. Hierin zijn 75 zoekgebieden voor windenergie aangewezen. Locatie Bijvanck ligt binnen één van deze gebieden.

Op 9 juli 2014 is de Omgevingsvisie vastgesteld (laatstelijk geactualiseerd op 1 maart 2017). De Omgevingsvisie vormt een integrale herziening van het Streekplan Gelderland 2005. De Omgevingsvisie onderscheidt voor windenergie de volgende gebieden:

- Windenergie uitgesloten (wettelijke beperkingen of provinciaal beleid);
- Windenergie aandachtsgebied;
- Windenergie bestaand of vergund;
- Windenergie in onderzoek;
- Windenergie mogelijk;
- Windenergie niet kansrijk.

Locatie Bijvanck ligt in een gebied dat, in navolging van het gestelde in het Streekplan Gelderland 2005, is aangeduid als "Windenergie mogelijk". Vanwege de ter plaatse aanwezige gasleiding is het gebied verder aangewezen als "Windenergie aandachtsgebied".

Op 12 november 2014 is als deeluitwerking van de Omgevingsvisie een Windvisie vastgesteld. Daarin zijn concrete locaties aangewezen; voldoende voor het behalen van de provinciale taakstelling van 230,5 MW. Daarnaast zijn in de Windvisie kansrijke locaties aangewezen voor extra ontwikkeling (133,2 MW).

Zie: par. 4.2 van de Windvisie Gelderland.

Locatie Bijvanck is in de Windvisie aangewezen als concrete locatie voor het behalen van de taakstelling van 230,5 MW. De concrete locaties zijn, door middel van een actualisering van de Omgevingsvisie, toegevoegd aan de Omgevingsvisie.

Initiatiefnemer heeft in juni 2012 aan de provincie Gelderland een principeverzoek gedaan om een inpassingsplan vast te stellen voor de bouw van een windpark op de locatie Bijvanck. Dit verzoek is ingediend nadat in maart 2012 de gemeenteraad van Zevenaar een verzoek van de initiatiefnemer tot het wijzigen van de beheersverordening heeft afgewezen.

Gedeputeerde Staten hebben in april 2013, na consultatie van Provinciale Staten, per brief aan initiatiefnemer aangegeven dat gestart kan worden met de voorbereidingen van een inpassingsplan voor Windpark Bijvanck. Los van het feit dat de locatie van het windpark inmiddels was opgenomen in de Omgevingsvisie, speelde dat bij de besluitvorming geen doorslaggevende rol. De locatie is in zijn geheel op eigen merites beoordeeld. Geconcludeerd is dat realisering van het windpark op de aangevraagde locatie uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening aanvaardbaar is. Op 24 mei 2017 hebben Provinciale Staten daarom een inpassingsplan vastgesteld voor de realisatie van vier windturbines op de locatie Bijvanck.

Voor de realisering van vier windturbines op de locatie Bijvanck heeft initiatiefnemer op 30 mei 2017 een aanvraag ingediend om een ontheffing als bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.8 Wnb. Uit de onderzoeken in het kader van de Wnb-ontheffing volgt dat door toepassing van de mitigerende maatregel – de stilstandsvoorziening – de additionele sterfte kan worden teruggebracht tot een enkel slachtoffer op jaarbasis onder de gewone dwergmuis en incidentele slachtoffers onder de overige soorten vlermuizen. De stilstandsvoorziening zoals is opgenoemd in artikel 3.3, onder e, van de planregels bij het inpassingsplan "Windpark Bijvanck", is als voorwaarde aan deze Wnb-ontheffing verbonden. Anders dan reclamanten veronderstellen, zal ook voor andere locaties gelden dat met de realisatie van een windpark niet valt uit te sluiten dat er een enkel aanvaringsslachtoffer te verwachten is. Het enige alternatief zou zijn om geen windpark te realiseren, maar dat is gelet op de Europese verplichtingen, de nationale en provinciale doelstellingen geen andere bevredigende oplossing.

2.3 Voorwaardelijke opzet

Artikelen 3.1, 3.3 en 3.10 Wnb verbieden het opzettelijk doden van beschermde diersoorten. Door het Hof van Justitie is geoordeeld dat onder opzet ook "voorwaardelijke opzet" wordt verstaan. Van voorwaardelijke opzet is sprake indien iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedraging schadelijke gevolgen kan hebben voor een dier of een plant.

Zie:

- HvJ 30 januari 2002, zaak C-103/00 (Commissie tegen Griekenland);

- HvJ 18 mei 2006, zaak C-221/104 (Commissie tegen Spanje);
- Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the habitats Directive 92/43/EEC, februari 2007, p. 36;
- TK 2011-2012, 33 348, nr. 3, p. 137.

Flora- en faunawet

Onder de voormalige Flora- en faunawet (hierna: Ffw) was dit opzetvereiste niet opgenomen. Uit de jurisprudentie op grond van de Ffw volgt dat iedere doding van een dier, daargelaten of die doding voorzienbaar dan wel incidenteel is, maakte dat het verbod op het doden werd overtreden. Artikel 9 Ffw bood daarmee een zwaarder beschermingsregime dan dat is voorgeschreven op basis van artikel 5 Vogelrichtlijn en artikel 12 Habitatrichtlijn.

Zie:

- AbRvS 4 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1227, r.o. 2.3;
- AbRvS 18 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:438, r.o. 4.1;
- AbRvS 16 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1284, r.o. 5.1.

Deze vaste lijn heeft de Afdeling genuanceerd in de uitspraak van 8 februari 2012. In die zaak oordeelde de Afdeling dat, gelet op de uitzonderlijke kleine sterftekans voor de zeearenden in de Oostvaardersplassen, geen ontheffing hoefde te worden aangevraagd. Het betrof hier een bijzondere situatie, waarin de zeearend slechts uiterst incidenteel in de omgeving van het windturbinepark aanwezig zou zijn, zodat sprake was van een uitzonderlijke kleine sterftekans.

Zie:

- AbRvS 8 februari 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BV3215, r.o. 2.32.2.

Het algemene uitgangspunt onder Ffw was dat indien aanvaringsslachtoffers te verwachten waren, ook als dit slechts incidenteel was, er onder de Ffw een ontheffing moest worden aangevraagd. Tegen deze achtergrond is destijds de Vrijstelling Windturbineparken en Hoogspanningsverbindingen op land (hierna: de Vrijstelling) vastgesteld. Uit de toelichting op de Vrijstelling volgt dat beoogd werd om voor niet-opzettelijk handelen het verbod van artikel 9 Ffw buiten toepassing te laten.

Onder de Wnb is de nationale regelgeving in overeenstemming gebracht met de richtlijnen en is 'enkel' het (voorwaardelijk) opzettelijk doden van een dier verboden. Het gaat er dus om of bewust de *aanmerkelijke kans* wordt aanvaard dat schadelijke gevolgen optreden. Indien er minder dan één verwacht slachtoffer per jaar is, is geen sprake van een aanmerkelijke kans. In dat geval kan niet gesproken worden van voorwaardelijke opzet en wordt het verbod op doding van individuen van beschermde diersoorten niet overtreden.

2.4 Vleermuizen

Op basis van onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet (Van Vliet & Prinsen, 2014) wordt geconcludeerd dat in het gebied van windpark Bijvanck vijf soorten vleermuizen voorkomen: de gewone dwergvleermuis, de Ruige dwergvleermuis, de Rosse vleermuis, de watervleermuis en de laatvlieger. Het onderzoek van Van Vliet en Prinsen (2014) geeft weer dat bij windpark Bijvanck jaarlijks aanvaringsslachtoffers (additionele sterfte) kunnen vallen onder de Gewone dwergvleermuis (15 tot 20 per jaar) en de Rosse vleermuis (1 tot 3 per jaar). Voor andere vleermuissoorten (Ruige dwergvleermuis, Watervleermuis en Laatvlieger) gaat het om hooguit incidentele sterfte (< 1 slachtoffer per jaar in het gehele windpark).

In het ontwerpbesluit Wnb is een stilstandsvoorziening (mitigerende maatregel) opgenomen. Deze mitigerende maatregel is opgenomen om het aantal aanvaringsslachtoffers onder vleermuizen te beperken. Prinsen en Heunks (2017) geven weer dat na de mitigerende maatregel rekening gehouden zal moeten worden met 1 tot 2 additionele slachtoffers per jaar in het gehele windpark voor de Gewone dwergvleermuis. Daarnaast geeft dit onderzoek weer dat de additionele sterfte voor de Rosse vleermuis, door de mitigerende maatregel, teruggebracht wordt tot incidentele sterfte (< 1 slachtoffer per jaar in het gehele windpark).

Wij concluderen dat ten aanzien van de Gewone dwergvleermuis op grond van de verwachte additionele sterfte van 1 tot 2 slachtoffer per soort per jaar in het gehele windpark sprake is van een overtreding van het verbod op doden op grond van artikel 3.5, eerste lid, Wnb als gevolg van de realisatie en het in werking hebben van Windpark Bijvanck. Voor de Rosse vleermuis is op grond van de verwachte additionele sterfte van minder dan 1 slachtoffer per jaar in het gehele windpark geen sprake van een overtreding van de verbodsbepaling van artikel 3.5, eerste lid, Wnb. Er is echter voor gekozen om alsnog ontheffing te verlenen voor de Rosse vleermuis, omdat niet is gebleken van belang bij het afwijken van de aanvraag. Daarnaast borgt het verlenen van de ontheffing voor de Rosse vleermuis de mitigerende maatregelen die ervoor zorgen dat de sterftekans onder 1 wordt gebracht.

2.5 Vogels

Van Vliet en Prinsen (2014) geven weer dat de kokmeeuw en de stormmeeuw binding hebben met het plangebied van windpark Bijvanck. De verwachte additionele sterfte voor de kokmeeuw en de stormmeeuw is < 1 slachtoffer per jaar in het gehele windpark.

Andere soorten passeren het plangebied alleen tijdens seizoenstrek in het voor- en/of najaar. Op basis van onderzoek (Prinsen & Heunks, 2017) wordt geconcludeerd dat er door windpark Bijvanck, gelet op de locatie in het open buitengebied, zonder gestuwde trek, onder geen van de trekkende soorten jaarlijks slachtoffers vallen. De verwachte additionele sterfte is < 1 slachtoffer per soort per jaar in het gehele windpark.

Geconcludeerd kan worden dat ten aanzien van vogels op grond van de verwachte additionele sterfte van < 1 slachtoffer per soort per jaar in het gehele windpark geen sprake is van een ontheffingsplicht op grond van artikel 3.1 Wnb.

3 Reactie op zienswijzen

1.Zienswijze Univé		
	Samenvatting zienswijze	Reactie bevoegd gezag
1.1	<p>De ontheffing wordt aangevraagd voor de Gewone dwergvleermuis en de Rosse vleermuis. Uit de stukken blijkt dat vanwege windmolens ook andere soorten vleermuizen, met name de Ruige dwergvleermuis en de Laatvlieger risico lopen te worden gedood.</p> <p>Reclamanten geven aan dat ook voor deze soorten een ontheffing dient te worden aangevraagd.</p>	<p>Ten aanzien van de stelling van reclamanten dat voor andere vleermuissoorten een ontheffing aangevraagd dient te worden, wordt verwezen naar de paragraaf 2.4 Vleermuizen.</p>
1.2	<p>Reclamanten geven weer dat ook voor vogels een ontheffing aangevraagd dient te worden. Dat het aantal slachtoffers incidenteel is, betekent niet dat geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd (zie ECLI:NL:RVS:2014:1284 waarin is bepaald dat met elke doding van een dier dat behoort tot een inheemse diersoort, daargelaten of die doding voorzienbaar dan wel incidenteel was, het in artikel 9 Ffw verbod overtreden).</p>	<p>Ten aanzien van de stelling van reclamanten dat ook voor vogels een ontheffing aangevraagd dient te worden, wordt verwezen naar de paragraaf 2.3 Voorwaardelijke opzet en paragraaf 2.5 Vogels.</p>
1.3	<p>Reclamanten geven weer dat ten onrechte niet is onderzocht of artikel 3.5 lid 4 Wet natuurbescherming¹ wordt overtreden. Zie pagina 36 onderaan van het rapport Bureau Waardenburg van 5 december 2014: het is mogelijk dat één of meer windturbines zodanig worden geplaatst dat er regelmatig vleermuizen het slachtoffer worden van aanvaringen, waardoor het functioneren van een vaste rust- en verblijfplaats op de lange duur in gevaar kan komen.</p>	<p>In Van Vliet & Prinsen (2014) is op pagina 36 inderdaad gesteld dat het in principe mogelijk is dat één of meer windturbines zodanig worden geplaatst dat er regelmatig vleermuizen het slachtoffer worden van aanvaringen, waardoor het functioneren van een vaste rust- en verblijfplaats op de lange duur in gevaar kan komen. Op pagina 37 van dezelfde studie zijn de criteria opgenomen op grond waarvan het al dan niet overtreden van de verbodsbepaling in art. 11 Ffw, overeenkomend met artikel 3.5 lid 4 Wet natuurbescherming beoordeeld dient te worden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden door de aanleg en het gebruik van windturbines vaste rust- en verblijfplaatsen in bomen of gebouwen direct aangetast? • Worden door de aanleg en het gebruik van windturbines vaste vliegroutes tussen dagverblijven en foerageergebieden doorsneden en aangetast, waardoor het functioneren van een vaste rust- of verblijfplaats in gevaar wordt gebracht? • Worden door in gebruik zijnde windturbines bestaande vliegroutes zodanig verstoord dat deze voor vleermuizen niet langer goed te gebruiken zijn, waardoor het functioneren van een vaste rust- of verblijfplaats in gevaar wordt gebracht?

¹ 3.5 lid 4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.

		<p>In Van Vliet & Prinsen (2014) is op grond van een beoordeling aan de hand van deze criteria geconcludeerd (zie bijlage 1 'Criteria ter beoordeling van aantasting vaste rust- en verblijfplaatsen' van deze Zienswijzennota) dat aan geen van de drie criteria wordt voldaan.</p> <p>Er wordt derhalve terecht geen ontheffing voor overtreding van verbodsbepaling van artikel 3.5 lid 4 Wet natuurbescherming verleend.</p>
Aanpassing besluit: geen.		
2. Zienswijze Zypp Advocaten		
	Samenvatting zienswijze	Reactie bevoegd gezag
2.1	<p>In het ontwerpbesluit wordt met geen woord gerept over de andere bevredigende oplossing en de vraag of er sprake is van een verslechtering van de staat van instandhouding van de soort. Dat klemmt volgens reclamanten met name voor de Rosse vleermuis die - verwezen wordt naar de Rode Lijst - een status kwetsbaar heeft.</p>	<p>Voor informatie over andere bevredigende oplossingen wordt verwezen naar de paragraaf 2.2 Nut en noodzaak en paragraaf 2.3 Locatiekeuze.</p> <p>Naar aanleiding van deze zienswijze is in het definitieve besluit een beoordeling van de 'andere bevredigende oplossingen' opgenomen (paragraaf 'beoordeling ontheffingsvoorwaarden', p. 9. Daarnaast is de beoordeling van de eventuele verslechtering van de gunstige staat van instandhouding verder uitgewerkt (paragraaf 'beoordeling ontheffingsvoorwaarden', p. 10). De conclusie daarvan is dat geen sprake is van andere bevredigende oplossingen en dat er geen verslechtering van de gunstige staat van instandhouding van de Gewone dwergvleermuis en de Rosse vleermuis optreedt als gevolg van de realisatie en ingebruikname van de windturbines.</p> <p>De ontheffing van het verbod van artikel 3.5 Wet natuurbescherming voor vleermuizen houdt een volledige beoordeling van alle potentiële effecten op beschermde diersoorten in en voldoet aan de voorwaarden zoals deze zijn opgenomen in artikel 3.8 Wnb.</p>

2.2	<p>Door aanvrager is als wettelijk belang kortgezegd, dwingende redenen van groot openbaar belang aangegeven. Van een dwingende reden van groot openbaar belang kan slechts sprake zijn indien een publiek belang wordt gediend. Aanvrager is een particuliere ondernemer die geen ideëel doel heeft maar slechts uit is op winstmaximalisatie. In zoverre kan van een openbaar belang geen sprake zijn. Bovendien - zou daar sprake van zijn - moet dit belang, het belang van het opwekken van energie, worden afgewogen tegen het evenzeer grote belang van de biodiversiteit zoals in de Habitatrichtlijn is beschermd. Van dwingende redenen van groot openbaar belang is naar het oordeel van reclamanten geen sprake. Dit geldt te meer nu op een alternatieve locatie het probleem van - kortgezegd - aanvaringslachtoffers kan worden weggenomen</p>	<p><i>Openbare veiligheid</i> Klimaatverandering beïnvloedt het watersysteem. Dit leidt tot diverse bedreigingen voor de openbare veiligheid. De potentiële gevolgen zijn van invloed op veiligheid tegen overstromen, zoetwatervoorziening en de elektriciteitsvoorziening. Ten gevolge van klimaatverandering is sprake van zeespiegelstijging. Enerzijds door een opwarming van de gemiddelde temperatuur van de oceanen en anderzijds door het afsmelten van grote ijsmassa's. Aangezien bijna 60% van Nederland gevoelig is voor overstromingen vanuit zee of rivieren, leidt klimaatverandering tot een verhoogd risico op overstroming.</p> <p><i>Volksgezondheid</i> Klimaatverandering is van invloed op de volksgezondheid. Deze invloed is overwegend negatief, met uitzondering van een afname van wintersterfte. Deze negatieve invloed is het gevolg van frequenter optreden van weersextremen, de toename van het risico op overstroming en de toename van vestiging van nieuwe vectoren, virussen en bacteriën ten gevolge van verandering van het regionale klimaat. Een toename en vestiging van nieuwe vectoren, virussen en bacteriën en hiermee verbonden infecties en ziekte- en sterftegevallen ten gevolge van de gewijzigde regionale klimatologische omstandigheden treedt naar verwachting op. Ook zullen het aantal allergiedagen toenemen en verspreidt de eikenprocessierups zich over heel Nederland. De effecten hiervan vormen een bedreiging voor de volksgezondheid. Gelet op het voorgaande en de onverminderde actualiteit van de naar voren gebrachte omstandigheden wordt geoordeeld dat de belangen 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' voldoende onderbouwd zijn om de negatieve effecten op de soorten, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, te rechtvaardigen.</p> <p>Zie: ABRvS 18 februari 2015, nr. 201402971/1/A3, r.o. 9.4</p>
2.3	De aanvraag ziet echter ten onrechte niet op het doden van vogels. In zoverre is de aanvraag onvolledig.	Ten aanzien van de stelling van reclamanten dat de aanvraag ten onrechte niet op het doden van vogels ziet, wordt verwezen naar de paragraaf 2.5 Vogels.
2.4	De ontheffing wordt verleend voor een bijzonder lange periode, 25 jaar. Onduidelijk is waarom ontheffing aangevraagd wordt voor 25 jaar. Naar het oordeel van reclamanten is dit te lang: indien de gunstige staat van instandhouding van een te beschermen soort onder druk komt te staan moet spoedig de mogelijkheid bestaan maatregelen te treffen.	De aanvrager heeft de ontheffing voor een periode van 25 jaar aangevraagd. Gelet op de levensduur van de windturbines is hier geen sprake van een bijzonder lange periode. De onderliggende onderzoeken bij de aanvraag naar effecten op soorten als gevolg van het gebruik van de windturbines maken aannemelijk dat deze periode van ingebruikname geen gevolgen heeft voor de gunstige staat van instandhouding van onderzochte soorten. Gelet hierop is er geen gegronde reden af te wijken van de periode zoals aangevraagd.
<p>Aanpassing besluit: naar aanleiding van deze zienswijze is in het definitieve besluit een beoordeling van de 'andere bevredigende oplossingen' opgenomen (paragraaf 'beoordeling ontheffingsvoorwaarden'). Daarnaast is de beoordeling van de eventuele verslechtering van de gunstige staat van instandhouding verder uitgewerkt (paragraaf 'beoordeling ontheffingsvoorwaarden').</p>		

3. Zienswijze Raedthuys		
	Samenvatting zienswijze	Reactie bevoegd gezag
3.1	<p>Reclamant verzoekt om:</p> <p>1. De omschrijving van de genoemde activiteit aan te passen zodat de activiteit niet alleen bestaat uit de realisatie, maar ook uit het in werking hebben van het windpark.</p> <p>2. Het algemene voorschrift 5 zodanig te verwoorden dat de deskundige vooraf vaststelt dat er zich geen broedende vogels in de bomen bevinden.</p> <p>3. Het algemene voorschrift 7 zodanig aan te passen dat duidelijk is dat de melding moet worden verstuurd na afronding van de (bouw)werkzaamheden.</p> <p>4. De foutieve aanduiding '100C' te vervangen door '10°C' onder het specifieke voorschrift 11.</p>	<p>1. Ontheffing wordt verleend van de verbodsbepaling genoemd in artikel 3.5, eerste lid, van de Wet natuurbescherming voor het opzettelijk doden of vangen van de soorten Rosse vleermuis en Gewone dwergvleermuis in verband met de bouw en exploitatie van vier windturbines met een ashoogte van 99-124 m en een rotordiameter van 100-122 m. De ontheffing geldt voor het plangebied langs de Didamsche Wetering, zoals aangeduid in bijlage 1. Het dictum is op dit punt aangepast.</p> <p>2. De inhoud van voorschrift 5 is opgenomen in een nieuw voorschrift 6, luidende dat de kap van bomen slechts mag worden uitgevoerd in de periode september t/m februari of niet eerder dan nadat door een deskundige vooraf in het veld een controle is uitgevoerd, de bomen zijn gemerkt en is vastgesteld dat zich geen broedende vogels en/of verblijvende vleermuizen in de bomen bevinden. Uiterlijk 2 dagen na deze veldcontrole moet gestart zijn met de kap-werkzaamheden. Zo niet, dient opnieuw een veldcontrole plaats te vinden door een ter zake deskundige met een 2 dagen termijn waarbinnen gestart moet worden met kappen van de bomen.</p> <p>3. De inhoud van voorschrift 7 is opgenomen in voorschrift 5 met als inhoudelijke wijziging, dat is bepaald, dat de gereedmelding dient te worden gedaan na afronding van de bouwwerkzaamheden.</p> <p>4. In voorschrift 10 (voorheen voorschrift 11) is '100C' vervangen door '10°C'.</p>
Aanpassing besluit: deze zienswijze geeft aanleiding de ontheffing op verschillende onderdelen aan te vullen/te wijzigen.		
4. Zienswijze Reclamant 1		
	Samenvatting zienswijze	Reactie bevoegd gezag
4.1	<p>Ontheffing van de FF-wet en de Nb-wet voor de soorten "Rosse vleermuis" en "Dwergvleermuis" kan alleen indien geen andere locatie voor de ingreep mogelijk is.</p>	<p>Voor informatie over andere bevredigende oplossingen wordt verwezen naar de paragraaf 2.2 Nut en noodzaak en paragraaf 2.3 Locatiekeuze. Ook wordt verwezen naar de beantwoording van zienswijze 2.1, voor zover reclamant hiermee doelt op het bestaan van een andere bevredigende oplossing.</p>
4.2	<p>Het beoogde windpark ligt op een voor vleermuizen extra aantrekkelijke vlieg- en foerageer route (vleermuizen trekken met name langs oriëntatielijnen gevormd door bomenrijen, zoals deze ook staan langs de geplande lijnopstelling van de windturbines). Gesteld wordt dat er met zekerheid doden/verwonden plaatsvindt.</p>	<p>Er heeft onderzoek plaatsgevonden naar de aantrekkelijke vlieg- en foerageer route voor de vleermuizen (Van Vliet & Prinsen, 2014). Binnen het plangebied vormt de Didamsche Wetering voor vleermuizen een belangrijke vliegroute en/of foerageer route.</p> <p>Met inachtneming van de mitigerende maatregel (stilstandsregeling) wordt de additionele sterfte teruggebracht. Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf 2.4 Vleermuizen.</p>
4.3	<p>Het vleermuisonderzoek is te beperkt geweest: 2 avonden, 10 minuten per toekomstige windmolenpaal en enkele bomenrijen. In totaal is er slechts gedurende ca. 2 uur waarnemingen uitgevoerd met een z.g. batlogger, waarin 41 Rosse vleermuizen</p>	<p>Het is onduidelijk wat reclamant precies bedoeld. Geoordeeld wordt dat het onderzoek van Van Vliet en Prinsen (2014) zorgvuldig is uitgevoerd en dat daarmee voldoende in kaart is gebracht welke vleermuissoorten in het plangebied voorkomen, alsmede wat de effecten op</p>

	<p>en 177 andere vleermuizen werden waargenomen. Uit gegevens blijkt dat de Wetering een lijn is voor vleermuis migratie en "ongeschikt voor het opzettelijk doden door het vermijdbaar opstellen van draaiende wieken met een oppervlak van bijna 1.5 hectare en een tipsnelheid van orde 80 m/s".</p>	<p>deze soorten zijn. Verwezen wordt naar paragraaf 2.4 Vleermuizen.</p>
4.4	<p>Er is een veel hoger aantal slachtoffers onder vleermuizen dan onder vogels (dit blijkt volgens reclamant uit "Vleermuizen en windenergie", Zoogdiervereniging VZZ juli 2007). De grootte van de windturbines vragen om een uitgebreider onderzoek dan in casu is verricht.</p>	<p>Geoordeeld wordt dat het onderzoek van Van Vliet en Prinsen (2014) zorgvuldig is uitgevoerd. Omdat er mogelijk een enkel slachtoffer onder de Gewone dwergvleesmuis te verwachten is, wordt voor deze soort ontheffing verleend. Voor vogels geldt dat per soort per jaar een verwacht aantal slachtoffers van < 1 te verwachten is, zodat daarvoor terecht geen ontheffing is aangevraagd.</p>
4.5	<p>Er is sprake van voorwaardelijke opzet van het doden van vleermuizen, hetgeen is verboden volgens de Conventie van Bonn, Conventie van Bern, Eurobats, Habitatrichtlijn, Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet. Er bestaan alternatieve locaties waar aannemelijk minder vleermuisdoden zullen vallen. Er is geen grond voor het verlenen van ontheffing omdat er geen dwingende reden is windmolens op deze locatie te plaatsen. In de genoemde natuurwetgeving staat allereerst het vermijden van het doden van vleermuizen als verplichting. Dit kan door windparken te realiseren buiten migratiezone, terwijl in het geval van windpark Bijvanck geconstateerd is dat er meer dan gemiddeld (Rosse) vleermuizen voorkomen.</p>	<p>Ten aanzien van voorwaardelijke opzet wordt verwezen naar de paragraaf 2.3 Voorwaardelijke opzet. Ten aanzien van alternatieve locaties wordt verwezen naar de paragraaf 2.2 Locatiekeuze.</p>
4.6	<p>De locatie herbergt veel (bijzondere soorten) vleermuizen, dankzij de kernkwaliteiten van een 'waardevol open gebied' of is zelfs zelfstandig een kernkwaliteit. Dit had in de PlanMER Windvisie als criterium meegewogen moeten en kunnen worden. Nu de milieueffecten nader duidelijk zijn geworden, heeft dit terugwaarts effect op de Plan-MER en daarmee op de alternatievensamenstelling in de Windvisie zelf. Het wegmoffelen van de effecten in een ontheffing FF-wet en/of Nb-wet doet te kort aan de beschikbaar zijnde of komende alternatieve locaties elders in de provincie Gelderland.</p>	<p>De PlanMER is geen onderdeel van deze ontheffing. Ten aanzien van de locatiekeuze wordt verwezen naar de paragraaf 2.2 Locatiekeuze.</p>
4.7	<p>Bureau Waardenburg heeft zich in bochten gewrongen om aan te tonen dat de aantallen vleermuisdoden verwaarloosbaar zouden zijn. Echter heeft de Afdeling ook in haar uitspraak van 4 mei 2016 inzake het Windpark Wieringermeer geformuleerd dat "met elke doding, 'daargelaten of die doding voorzienbaar dan wel incidenteel is,' het verbod van artikel 9 van de Flora- en Faunawet wordt overtreden." Het al of niet verlenen van ontheffing op grond van</p>	<p>Voor informatie over de verwachte slachtoffers wordt verwezen naar paragraaf 2.3 Voorwaardelijke opzet en de paragraaf 2.4 Vleermuizen.</p> <p>Daarnaast toont onderzoek (Prinsen, 2017) aan dat er geen sprake is van verstoring van verblijfplaatsen van vleermuizen door de aanleg van windturbines. De windturbines worden op voldoende afstand van gebouwen en bomen geplaatst. Bovendien vinden de werkzaamheden vooral bij daglicht plaats, als de vleermuizen niet actief zijn.</p>

	<p>“verwaarloosbaar kleine dodingen” is subjectief, mede gezien de veel te kleine steekproeven tot beperkte hoogte, het gebrek aan kennis van vleermuisgedrag, en niet te verklaren relatief hoge aanvaringsslachtoffers onder juist vleermuizen. De onderzoeksrapporten beschrijven verder in het geheel niet het effect van verjaging van vleermuizen en buitenlandse inzichten. Reclamant haalt een artikel van het NRC van 30 september 2014 aan. Hierin worden de resultaten van een Amerikaans onderzoek beschreven: bepaalde soorten vleermuizen, met name die in bomen slapen, zouden actief windturbines opzoeken omdat ze deze waarschijnlijk niet van bomen kunnen onderscheiden en vinden hiermee de dood.</p>	<p>Ook is uitgesloten dat het functioneren van vaste rust- en verblijfplaatsen wordt belemmerd, doordat hier geen essentiële vliegroutes van/naar het foerageergebied worden doorsneden met de aanleg van het windpark. Er wordt ten behoeve van de aanleg van de windturbines geen bomenrij doorsneden of een watergang gedempt. Ten slotte is er ook geen sprake van verstoring van dergelijke vliegroutes in de gebruiksfase, aangezien de belangrijkste vliegroutes boven de Didamsche Wetering liggen, op voldoende afstand van de windturbines.</p>
4.8	<p>Het relativiteitsvereiste dat omwonenden minder belang zouden hebben bij natuurwaarden in hun omgeving is niet van toepassing. Omwonenden zijn met reden gaan wonen in of bij een waardevol open gebied. Het leefgenot van omwonenden zal afnemen doordat vooral rond schemer vaak tussen de huizen en erfbeplanting zichtbaarheid van laagvliegende vleermuizen zal worden beperkt.</p>	<p>Energietransitie is een maatschappelijke opgave welke steeds meer zichtbaar zal worden in het Nederlandse landschap. Het bevoegd gezag dient bij de realisatie van een windpark een afweging te maken tussen verschillende belangen. Het algemeen belang van energietransitie weegt in dit geval zwaarder dan de wens van reclamant om in schemer laagvliegende vleermuizen te zien.</p>
<p>Aanpassing besluit: geen.</p>		

4 Wijzigingen

Na publicatie van de ontwerp-ontheffing is besloten om in de definitieve ontheffing wijzigingen door te voeren ten opzichte van het ontwerp. Deze wijzigingen worden in het onderstaande toegelicht.

4.1 Wijzigingen in de ontheffing Wet natuurbescherming

Wijzigingen naar aanleiding van zienswijzen

Naar aanleiding van zienswijze 2 is in het definitieve besluit een beoordeling van de 'andere bevredigende oplossingen' opgenomen (paragraaf 'beoordeling ontheffingsvoorwaarden'). Daarnaast is de beoordeling van de eventuele verslechtering van de gunstige staat van instandhouding verder uitgewerkt (paragraaf 'beoordeling ontheffingsvoorwaarden').

Naar aanleiding van zienswijze 3 is het dictum en zijn enkele voorschriften gewijzigd. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 3 voor een omschrijving van de wijzigingen.

Ambtshalve wijzigingen

Vanuit ambtshalve overwegingen zijn de volgende wijzigingen in de voorschriften aangebracht:

In voorschrift 1, 2, 3 en 4 is 'vergunning' en 'vergunninghouder' gewijzigd in 'ontheffing' respectievelijk 'ontheffinghouder'.

Voorschrift 4 is gewijzigd. De inhoud van voorschrift 4 is geschrapt. In het nieuwe voorschrift 4 is bepaald, dat, indien de ontheffinghouder de ontheffing in zijn geheel wil overdragen, voor deze naamswijziging toestemming dient te worden gevraagd bij de Provincie Gelderland, via emailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-008226.

De inhoud van voorschrift 5 is opgenomen in voorschrift 6 met als inhoudelijke wijziging, dat de '... de bomen zijn gemerkt en is vastgesteld dat zich geen broedende vogels en/of verblijvende vleermuizen in de bomen bevinden. Uiterlijk 2 dagen na deze veldcontrole moet gestart zijn met de kapwerkzaamheden. Zo niet, dient opnieuw een veldcontrole plaats te vinden door een ter zake deskundige met een 2 dagen termijn waarbinnen gestart moet worden met kappen van de bomen' toegevoegd is en de zinsnede '... waaruit blijkt dat er zich geen broedende vogels in de bomen kunnen bevinden' is verwijderd.

De inhoud van voorschrift 6 is opgenomen in voorschrift 8 met als inhoudelijke wijziging, dat de zinsnede 'inventarisaties en/of' is toegevoegd aan de zinsnede '...werkzaamheden zijn uitgevoerd...'.

Een nieuw voorschrift 7 is toegevoegd, inhoudende dat direct voorafgaand aan de start van de aanleg- en bouwwerkzaamheden een ecologische check plaatsvindt van het plangebied door een ter zake deskundige.

De inhoud van voorschrift 8 is verplaatst naar voorschrift 9. Voorschrift 9, zoals dat voorheen luidde in het ontwerp, is komen te vervallen. De inhoud is opgenomen in het dictum.

Voorschrift 10 is geschrapt.

Voorschrift 10 (voorheen, in het concept, voorschrift 11) is gewijzigd en luidt als volgt: Teneinde het jaarlijks aantal slachtoffers onder vleermuizen te minimaliseren, zijn de turbines voorzien van een stilstandsvoorziening. De stilstandsvoorziening geldt in de periode dat de vleermuizen actief zijn, te weten 1 april tot 15 oktober, en onder de volgende omstandigheden: bij temperaturen boven de 10oC, bij windsnelheden kleiner dan 5 m/s op rotorhoogte en bij droog weer. In genoemde periode, onder genoemde omstandigheden is een stilstandsvoorziening van toepassing gedurende een half uur na zonsopkomst en een half uur voor zonsopkomst. Deze stilstandsvoorziening is overeenkomstig hetgeen hierover is opgenomen in artikel 3.3, onder e, van de planregels van het Provinciaal Inpassingsplan "Windpark Bijvanck", dat op 24 mei 2017 door Provincie Staten van Gelderland is vastgesteld.

Voorschrift 11 (voorheen, in het concept, voorschrift 12) is gewijzigd en luidt als volgt: Initiatiefnemer stelt een 'gebruiksplan' op, waarin naast een beschrijving van de best beschikbare technologie die wordt toegepast in detail wordt uitgewerkt op welke wijze de in voorschrift 10 voorgeschreven stilstandsvoorziening wordt ingezet. Hierbij gaat het om wat nodig is voor het nauwkeurig toepassen van een vleermuisvriendelijk algoritme, te weten:

- activiteitsmeting van vleermuizen vanuit de gondel van een windturbine buiten de winterslaaperperiode (1 april tot 15 oktober);

- bepalen van het algoritme;
- inbouwen van het stilstands algoritme in het SCADA systeem van windturbines.

Dit plan dient 12 weken voorafgaand aan de bouw van de turbines te worden aangeboden aan het bevoegd gezag.

De toelichting en de overwegingen zijn op verschillende onderdelen aangepast, aangevuld en verduidelijkt.

Bijlagen

Bijlage 1: Criteria ter beoordeling van aantasting vaste rust- en verblijfplaatsen

Op pagina 37 van Van Vliet & Prinsen (2014) zijn de criteria opgenomen op grond waarvan het al dan niet overtreden van de verbodsbepaling in art. 11 FFW, overeenkomend met artikel 3.5 lid 4 Wet Natuurbescherming beoordeeld dient te worden:

- a. Worden door de aanleg en het gebruik van windturbines vaste rust- en verblijfplaatsen in bomen of gebouwen direct aangetast?
- b. Worden door de aanleg en het gebruik van windturbines vaste vliegroutes tussen dagverblijven en foerageergebieden doorsneden en aangetast, waardoor het functioneren van een vaste rust- of verblijfplaats in gevaar wordt gebracht?
- c. Worden door in gebruik zijnde windturbines bestaande vliegroutes zodanig verstoord dat deze voor vleermuizen niet langer goed te gebruiken zijn, waardoor het functioneren van een vaste rust- of verblijfplaats in gevaar wordt gebracht?

Ad a. Op pagina 14 van Van Vliet & Prinsen (2014) is gesteld dat: "Ten behoeve van de realisatie van het windpark hoeven geen bomen gerooid te worden of gebouwen gesloopt te worden. Aantasting van verblijfplaatsen van vleermuizen (alle Tabel 3) zijn in de realisatiefase dan ook niet aan de orde en dit aspect wordt in het vervolg van voorliggende rapportage dan ook buiten beschouwing gelaten."

Ad b en c. Op pagina 14/15 van Van Vliet & Prinsen (2014) is gesteld: "In het plangebied wordt de Didamsche Wetering door vleermuizen mogelijk gebruikt als vliegroute. De Didamsche Wetering en de Ganzepoelweg vormen de opvallendste lijnvormige landschappelijke elementen in het plangebied. Dergelijke lijnvormige elementen worden in de regel door vleermuizen gebruikt als oriëntatiemiddel. Dit wordt bevestigd door de resultaten van het veldonderzoek op 3 en 9 september 2014 (figuur 3.1 en 3.2)."

Op pagina 36 van dezelfde rapportage wordt gesteld dat het doorsnijden van een essentiële vliegroute van/naar het foerageergebied door een windpark alleen mogelijk is als er een bomenrij wordt doorsneden of een watergang wordt gedempt, ten behoeve van de aanleg van een windturbine, die exact op de vliegroute wordt geplaatst. Dit is niet het geval voor windpark Bijvanck.

